

**НЯКОИ НАБЛЮДЕНИЯ ВЪРХУ ПРЕДСТАВЯНЕТО НА
СПРЕЖЕНИЕТО НА СИЛНИТЕ ГЛАГОЛИ В УЧЕБНИ ПОСОБИЯ
ПО ТРИТЕ КОНТИНЕНТАЛНИ СКАНДИНАВСКИ ЕЗИКА.**

ЧАСТ II – НОРВЕЖКИ И ДАТСКИ ЕЗИК

Владимир Найденов

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

**SOME OBSERVATIONS ON THE DESCRIPTION OF THE STRONG
VERB CONJUGATION IN EDUCATIONAL MATERIALS FOR THE
THREE CONTINENTAL SCANDINAVIAN LANGUAGES.**

PART II – NORWEGIAN AND DANISH

Vladimir Naydenov

Sofia University St. Kliment Ohridski (Bulgaria)

Резюме: Това е втората част от статия в две части, в която се обсъждат и сравняват начините, по които обикновено се описват силните глаголи и тяхното отношение към неправилните глаголи в учебните пособия по трите континентални скандинавски езика, предназначени за обучението на чужденци. В настоящата втора част се разглеждат учебни пособия по норвежки и датски език. Стига се до извода, че в тях разграничаването между „силни“ и „неправилни“ глаголи и закономерностите в спрежението на силните глаголи като цяло са по-слабо застъпени, отколкото в шведските пособия. Предлагат се някои обяснения за този факт.

Ключови думи: силни глаголи, норвежки, датски, регулярност, дидактика

Abstract: This is the second part of a two-part article which discusses and contrasts the ways in which strong verbs are usually described in educational materials for the three Mainland Scandinavian languages as L2. The second part examines materials for Norwegian and Danish. It is concluded that they tend to place less emphasis on the distinction between ‘strong’ and ‘irregular’ verbs and the regular patterns found in their conjugation than their Swedish counterparts do. Some explanations for this fact are offered.

Keywords: strong verbs, Norwegian, Danish, regularity, didactics

В наскоро публикуван доклад (Naydenov 2022) беше представено съпоставително квантитативно изследване на регулярността и предсказуемостта на спрежението на силните глаголи в трите скандинавски езика датски, норвежки (букмол) и шведски. Една от причините за предприемането на изследването беше наблюдението, че учебните пособия по шведски език обикновено изтъкват наличието на закономерности в

редуването на гласните в силните глаголи и разграничават понятията „силен глагол“ и „неправилен глагол“ в значително по-голяма степен, отколкото тези по другите два езика. В отделна статия в две части (Naydenov 2021 и настоящият текст) си поставих задачата да обоснова това твърдение чрез обзор и кратък коментар на конкретни публикации. За целта бяха разгледани разделите, посветени на силните и неправилните глаголи, в редица учебни пособия (учебници и граматики, предназначени за чуждоезиково обучение на начинаещи) по трите скандинавски езика. Бяха обсъдени и описанията на същите явления в някои теоретични дескриптивни граматики, чието основно предназначение не е чуждоезиковото обучение.

В първата част на изследването (Naydenov 2021) беше установено, че в разгледаните текстове, посветени на шведския език, действително преобладава системно разграничаване между силни и неправилни глаголи и акцентиране върху „правилните“ или закономерни свойства на спрежението на силните глаголи, като последните се класифицират по отгласни (аблаутни) редове, при което се започва от най-многочислените класове. Настоящата втора част е посветена на пособията по норвежки и датски език.

Пособията по норвежки език като чужд, които бяха проучени за целите на тази статия, са тези на О.-Б. Странскуген и Р. Странскуген (Strandskogen og Strandskogen 1991), М. Данболт Саймънс (Danbolt Simons 1997), Х. Мак Доналд (Mac Donald 1999), А. Голден, Х. Мак Доналд и Е. Рюен (Golden, Mac Donald og Ryen 2001), Г. Мане и Г. Нилсен (Manne og Nilsen 2003), С. Льон (Lønn 2011) и Е. Елингсен и Х. Мак Доналд (Ellingsen og Mac Donald 2012). Преди всичко основната теза, формулирана по-горе, се потвърждава от факта, че в част от изброените публикации понятието „силни глаголи“ дори не се споменава. Вместо това те са представени заедно с нерегулярните слаби глаголи под рубриката „неправилни“, норв. *uregelrette*. Това важи напр. за учебника на Г. Мане и Г. Нилсен (Manne og Nilsen 2003): там заедно с правилните слаби глаголи един по един се въвеждат подчертано нерегулярни, но честотни глаголи от двата типа (стр. 125, 133, 141), а в края на учебника, в списъка под заглавие „неправилни глаголи“ (стр. 279 – 280), силни глаголи като *drikke – drakk – drukket* ‘пия’ са представени редом със слаби като *sette – satte – satt* ‘поставям’. В пособието на С. Льон (Lønn 2011, 275) се съобщава, че „неправилните глаголи не следват определени правила за спрежение. Всеки отделен неправилен глагол трябва да се учи наизуст“, след което следва препратка към „списък на неправилните глаголи“, а като такива са посочени силни глаголи като *drikke – drakk – drukket* и *dra – dro – dratt*. В учебника на Данболт Саймънс (Danbolt Simons 1997, 96)

терминът „силен глагол“ се среща, но само за да се постави знак за равенство между него и „наистина неправилен глагол“ („The really irregular verbs are called ‘strong’ verbs in Norwegian. The other verbs are ‘weak’ verbs. Weak verbs fall into four groups, and follow a definite pattern.“)

В други пособия понятията „силен“, „слаб“, „правилен“ и „неправилен глагол“ са разграничени с филологическа коректност: посочва се, че силни глаголи са тези, които не вземат окончание в минало време, отбелязва се, че повечето от тях освен това променят и гласна в корена си, а нерядко и че „неправилно спрежение“ изобщо се наблюдава и при някои слаби глаголи. На практика обаче и там всички силни глаголи се третираат като неправилни – няма опит за открояване на отгласни класове и закономерности, а читателят просто е насочен към списък на глаголи за заучаване, включващ по азбучен ред както силните, така и неправилните слаби глаголи. Такъв е случаят в учебниците на О.-Б. и Р. Странскуген (Strandskogen og Strandskogen 1991, 230 – 232), на Х. Мак Доналд (Mac Donald 1999, 33 – 34) и на А. Голден, Х. Мак Доналд и Е. Рюен (Golden, Mac Donald og Ryen 2001, 55 – 57). В пособието на Е. Елингсен и Х. Мак Доналд (Ellingen og Mac Donald 2012) след първоначалното изреждане на типовете регулярни слаби глаголи на стр. 77 останалите видове спрежения са обобщени като „друго спрежение“ с примери като *være – var – vært* ‘съм’ със суплетивно образуванa форма за сегашно време *er*. По-късно, на стр. 196, се въвеждат понятията „силни“ и „слаби“ глаголи и изложението става подобно на изредените по-горе.

Интересно е да се сравни тази тенденция с начина, по който се представя глаголното спрежение в някои от по-значимите справочни издания и теоретични трудове, посветени на норвежката граматика – в случая ще разгледаме тези на Я.-Т. Форлюн, С. Ли и Х. И. Ванебу (Faarlund et al. 1997, 486 – 491), Ю. Е. Хаген (Hagen 2004, 101 – 104) и Ф. Е. Виние (Vinje 2005, 146 – 148). Разбира се, във всички тях критерият за разделението между „силни“ и „слаби“ глаголи е ясно посочен и понятието „силен глагол“ не е отъждествено с „неправилен глагол“. Тук вече се предлагат и класификации на отгласни класове от синхронна гледна точка. Те обаче се базират по правило на гласната във формата за минало време, като се разграничават глаголи с гласна *-e-* (и *-ei-* най-вече във факултативни дублети), *-ø-* (*-ai-*, *-øu-* в дублети), *-a-*, *-å-*, *-o-* и без промяна на гласната¹. Въпреки че Виние отразява в

¹ Ю. Е. Хаген (Hagen 2004, 93, 104) различава също глаголи с основи със завършек на съгласна (*konsonantverb*) и на гласна (*vokalverb*) и обособява в отделна група някои глаголи, в които се променя не само гласната, но и съгласната в края на основата (*verb med rimveksling*, т.е. ‘глаголи с редуване в римата’: напр. *fly – fløy – fløyet* ‘летя’, *få – fikk – fått* ‘получавам’).

класификацията си също и различните типове вокализация на минало причастие при глаголите с минала основа на /a/, от изброените трудове единствено в този на Форлун, Ли и Ванебу и др. (Faarlund et al. 1997, 487) системно и изрично се посочват гласните, които могат да се срещнат в сегашната, миналата и миналопричастната основа в рамките на всяка група. Отделно глаголите се делят и на такива с окончание за минало причастие *-et* като в *skrive – skrev – skrevet* ‘пиша’ (определяно като собствено присъщо на силното спрежение) и такива с окончание, състоящо се само от съгласна като в *bite – bet – bitt* ‘хапя’ (определяно като характерно за слабото спрежение)².

Разбира се, такава класификация, базирана на миналата основа, не спомага особено за предвиждането на формите на глагола при познаване само на основната му форма, а явно няма и такова предназначение. Едно последствие от избрания критерий е, че заедно се групират или дори сливат отгласни модели, които силно се различават един от друг. Така например, както личи ясно от таблицата в граматиката на Форлун, Ли и Ванебу (Faarlund et al. 1997, 487) в рамките на групата с минала основа на *-a-* сегашната основа може да съдържа *-i-*, *-y-*, *-e-* и *-æ-*, а миналото причастие – *-u-*, *-o-*, *-i-*, *-e-*, *-å-* и *-a-*. Тук са включени глаголи като *drikke – drakk – drukket* и *hjelpе – hjalp – hjulpet* ‘помагам’ (от прагерманския клас III), но също и *sitte – satt – sittet* ‘седя’ и *kvede – kvad – kvedet* ‘напявам, рецитирам’ (прагерм. клас V), *bære – bar – båret* ‘нося’ (прагерм. клас IV) и дори първоначално слабият *legge – la – lagt* ‘полагам’. Евентуално може да се каже, че вече в по-подробното изреждане на подгрупи глаголи, следващи сходен модел, е заложена имплицитно и информация за възможните и преобладаващи модели при дадена основна форма, но си остава факт, че изричното извеждане на такива закономерности е оставено на читателя. Не се прави опит и да се формулират фактори, влияещи на избора между сричкообразуващо и несричкообразуващо окончание при основите, завършващи на съгласна (т.е. за разликата между спреженията на *skrive* и *bite*). Наистина от описанието на формите за минало причастие с несричкообразуващо окончание като „слаби“ имплицитно следва, че и гласната в основата при тях предвидимо ще съвпада с тази в сегашната основа, както и при слабите глаголи. Не е посочен обаче начин, по който да можем да предскажем самата *поява* на тези форми, когато изхождаме от основната форма. Като цяло се създава впечатлението, че в основата на тези класификации също до голяма степен е залегнала негласната презумпция за непредвидимостта на спрежението

² Според класификацията на Ю. Е. Хаген (Hagen 2004) обаче при глаголите с основа на гласна „силното“ окончание за минало причастие е *-it*, а „слабото“ – *-dd*. Наистина именно второто е редовно при слабите глаголи с такава основа, но вокализацията и в двата случая е една и съща.

на силните глаголи, която се проявява и в разгледаните пособия по норвежки език като чужд.

Подобни тенденции при третирането на силните глаголи се проявяват в разгледаните пособия по датски език. По правило в тях всички глаголи извън двата класа на слабото спрежение са окачествени просто като „неправилни“ (дат. *uregelmæssige*, *irregulære*, англ. *irregular*), сред които например Л. Торбор и Й. М. Рис (Thorborg og Riis 2010, 48, 124) включват както нерегулярния слаб глагол *gøre – gjorde – gjort* ‘правя’, така и силния *drikke – drak – drukket* ‘пия’. Споменаването на тези глаголи обикновено е последвано от препращане към списък на лексеми, чиито парадигми подлежат на заучаване. Това важи за публикациите на Е. Бредсдорф (Bredsdorff 1958, 95, 109, 118 – 129), С. Капсъзова (Kapsazova 1996, 125), Й. Мадсен (Madsen 2008), Л. Боструп и Г. Илиев (Bostrup og Iliev 2009: 53, 69, 126 – 128), и Л. Торбор и М. Й. Рис (Thorborg og Riis 2010, 48, 124). Понятието „силен глагол“ по правило изобщо отсъства, а дори в две привидни изключения като трудовете на Е. Бредсдорф (Bredsdorff 1958) и К. Планк (Planck 1999, 52) очевидно се поставя знак за равенство между него и „неправилен глагол“³.

От друга страна обаче в някои пособия по датска граматика за чуждоезиково обучение все пак се правят опити с практическа цел да се открият тенденциите и моделите в парадигмите на тези „неправилни“ глаголи⁴. Такъв е случаят в трудовете на У. Г. Джоунс и К. Гаде (Jones and Gade 1981, 105, 116) и на Б. Фишер-Хансен и А. Кледал (Fischer-Hansen og Kledal 2010, 108, 170 – 173), въпреки че и в двете помагала, както и в споменатите по-горе учебници, силните глаголи са групирани в обща категория с нерегулярните слаби под рубриката „неправилни“⁵. И в двете граматики е показано ясно,

³ В раздела от граматиката на Е. Бредсдорф, озаглавен „Силни глаголи“, четем: „В датски, както и в английски, някои от най-често срещаните глаголи следват модел, напълно различен от този на обикновените слаби глаголи. Тези глаголи трябва да се учат наизуст и насочваме студента към следния списък.“ Списъкът включва както слаби глаголи като *sætte – satte – sat* ‘поставям’, така и силни като *binde – bandt – bundet* ‘връзвам’. По същия начин в граматиката на К. Планк (Planck 1999, 52 – 56) след посочването, че „формите за минало време се образуват или по слабо, или по силно спрежение“ и представянето на двата регулярни типа на слабото спрежение се съобщава, че „подобно на редица други езици датският има и неправилно образуване на минало време“ и се препраща към списък, който също включва както напр. *binde*, така и напр. *sætte*.

⁴ Изненадващо е, че това се наблюдава в значително по-голяма степен, отколкото в разгледаните пособия по норвежки език – още повече, че преобладаващата норвежка книжовна норма букмол поради датския си произход до голяма степен споделя тези тенденции в спрежението на силните глаголи, за които ще стане въпрос, и дори в някои случаи ги проявява по-последователно.

⁵ В първия труд това частично противоречие е изрично отбелязано: „По своята природа неправилните глаголи не могат да се спрягат [т.е. да се категоризират по спрежения – бел. Вл. Н.], но при сравнението им един с друг все пак се установяват определени тенденции.“ (Jones and Gade 1981, 116)

че и в датския език, подобно на положението в шведския, най-обичайни сред силните глаголи са моделите с редувания $i - e$, $y - \emptyset$ и $i - a$ ⁶ между сегашната и миналата основа (т.е. най-вече рефлексите на прагерманските класове I, II и III), към които при Джоунс и Гаде се добавя още и редуването $\text{æ} - a$.

Ф. Джоунс и К. Гаде (Jones and Gade 1981, 105, 116) открояват най-често срещаните класове – със сегашна основа на $-i-$ и минала на $-e-$ като *skrige – skreg – skreget* ‘пищя’ и *lide – led – lidet* ‘страдам’ (прагерм. клас I), със сегашна основа на $-i-$ и минала на $-a-$ като *drikke – drak – drukket* ‘пия’ (прагерм. клас II, по-рядко V), със сегашна основа на $-\text{æ}-$ и минала на $-a-$ като *hjælpe – hjalp – hjulpet* ‘помагам’ (прагерм. клас II или понякога V или IV) и със сегашна основа на $-y-$ и минала на $-\emptyset-$ като *byde – bød – budt* ‘предлагам’ (прагерм. клас III). Авторите също така посочват, че първите два класа заедно съставляват около 50% от „неправилните“ глаголи, а третият и четвъртият – още по 20%, и дори определят изключително редките отклонения от преобладаващите модели (*ligge – lå – ligget* ‘лежа’ въпреки гласната $-i-$ в сегашната основа, *synge – sang – sunget* ‘пея’ въпреки гласната $-y-$ в сегашната основа) като „изключения“, което предполага съществуването и на правила. В същото време обаче Джоунс и Гаде не само не посочват закономерности, отнасящи се до разпределението между отгласните типове $i - e$ и $i - a$ (прагерм. класове I и III) – момент, който е пропуснат даже в голяма част от учебните пособия по шведски език – но и изобщо не споменават никакви тенденции при вокализацията на формите за минало причастие (т.е. при разпределението между типовете $i - e - e$ и $i - e - i$, между $y - \emptyset - \emptyset$, $y - \emptyset - y$ и $y - \emptyset - u$, между $\text{æ} - a - u$, $\text{æ} - a - \text{å}$ и $\text{æ} - a - \text{æ}$). От последното следва и това, че не се засяга разликата между моделите – рефлексите на прагерманския клас III ($i/\text{æ} - a - u$) и на прагерманския клас V ($i/\text{æ} - a - i/\text{æ}$).

Б. Фишер-Хансен и А. Кледал (Fischer-Hansen og Kledal 2010, 108, 170), напротив, от самото начало решават въпроса за разграничението между моделите – рефлексите на класове I и III, като разделят изобщо „неправилните глаголи с промяна на гласната“ според квантитета на гласната в сегашната основа. При кратка гласна преобладава типът $i - a - u$ (рефлексите на прагермански клас III). При дълга гласна се обособяват типовете $i - e - e$, $i - e - i$ (двата типа рефлексите на прагерманския клас I), $y - \emptyset - \emptyset$, $y - \emptyset - y$ и $y - \emptyset - u$ (трите типа рефлексите на прагерманския клас II). Макар че не се идентифицират никакви

⁶ Следва да се отбележи, че в цитираните публикации и в тази статия гласните са представени чрез съответните графеми, а отношението между графеми и фонеме в датски е по-сложно, отколкото в другите два езика. В частност на графемата <i>, ако изразява кратка гласна, могат да отговарят две различни фонеме – /i/ и /e/.

закономерности, позволяващи на базата на основната форма да се предвиди разпределението на типовете вокализация на миналото причастие (т.е. изборът между първите два типа при гласна *-i-* и между последните три при гласна *-y-*), все пак се отбелязва, че типът *i – e – i* в рамките на първата група и типовете *y – ø – y* и *y – ø – u* в рамките на втората група систематично се съчетават с кратка гласна и несричкотворно окончание в минало причастие: *gribe – greb – grebet* ‘хващам’, но *bide – bed – bidt* ‘хапя’; *krybe – krøb – krøbet* ‘пълзя’, но *flyde – flød – flydt* ‘тека’.

Граматиката на Т. Лунскер-Нилсен и Ф. Холмс (Lundskær-Nielsen and Holmes 1995, 250 – 258) от една страна се откроява с факта, че дефинира силните глаголи филологически коректно като „глаголи с едносрична форма за минало време“ и по този начин ясно отграничава понятието от „неправилни глаголи“. Тук е направена и много изчерпателна класификация на силните глаголи, изхождаща от гласната в сегашната основа (подредена по азбучен ред – <a>, <e>, <i>, <y>, <æ> или <å>), със съответно 1, 3, 5, 5, 6 и 2 типа редувания на гласните. От друга страна обаче не са дадени никакви закономерности, позволяващи да се предвиди изборът между различните редувания, срещани се при една и съща гласна в основата. Затова пък е посочено, че именно несричкотворното окончание *-t* в миналото причастие на силни глаголи (вместо обичайното за тях *-et*) е това, което обикновено се среща след миналопричастни основи, завършващи на *-id*, *-ud* и *-yd*, като тези на *bide – bed – bidt* и *flyde – flød – flydt*. Тази формулировка изразява ролята на финалната съгласна на основата за избора на окончание в клас I и II. Последният на свой ред, както стана ясно от цитираните по-горе наблюдения на Б. Фишер-Хансен и А. Кледал, до голяма степен позволява да се предвиди типът редуване на гласните в тези класове. Затова съчетанието на двете обобщения в едно и също пособие несъмнено би било още по-полезно. Всъщност ако формулировката на Т. Лунскер-Нилсен и Ф. Холмс беше напълно точна, това дори би означавало, че може да се предскаже и изобщо разделението на двата класа на подкласове, както и в норвежки. От собствения им списък обаче става ясно, че в действителност в датски само в клас II, но не и в клас I наличието на финална /d/ в основата *по правило* предполага кратко окончание. В клас I дори при такива основи редом с шестте глаголи с несричкотворно окончание и отглас *i – e – i* те посочват също толкова на брой глаголи със сричкотворно окончание и отглас *i – e – e*⁷.

⁷ Наистина сред приведените от тях глаголи с основа на *-id* тези с несричкотворно окончание имат висока средна честотност в корпуса на датския език KorpusDk (2007; <https://ordnet.dk/korpusdk>), но много голяма част от това преобладаване се дължи само на един често срещан глагол, а именно *lide* ‘страдам’.

Ако за сравнение се обърнем към граматическите трудове без ориентация към изучаването на датския език като чужд, в тях силните глаголи са дефинирани в съответствие със стандартната езиковедска трактовка на това понятие, но извън това подходите варират. От една страна в граматиката на Р. Сола Кристенсен и Л. Кристенсен (Zola Christensen og Kristensen 2006, 103 – 104) не се прави никакъв опит да се формулират тенденции в редуванията на гласните в основите освен най-общото наблюдение, че гласната в миналопричастната основа обикновено или съвпада с тази в сегашната основа, или с тази в миналата основа, или е *-u-*. Затова пък се констатира, че силните глаголи, завършващи на *-<ld>* и *-<nd>*-, получават *-t* в минало време (*binde – bandt*) – ценно обобщение, което не би било излишно и в помагалата за чуждезиково обучение. О. Хансен (Hansen 1967, 11 – 16), от друга страна, прави изчерпателна класификация на типовете образуване на минало време, като изхожда от гласната в сегашната основа (*i, e, æ, y, a, å*) и определя различните типове редувания на гласните, които се срещат при всяка възможна гласна в основата, подобно на подхода, приложен по-късно от Т. Лунскер-Нилсен и Ф. Холмс – но също така без никакво открояване на преобладаващи тенденции при избора на тип редуване. Освен това обаче О. Хансен обособява в самостоятелен раздел обсъждането на миналото причастие и възможните му вокализации – като в сегашната основа, като в миналата основа или с присъща само на него гласна, която може да бъде *u, o* или *å* (подобно на по-късното изложение на Р. Сола Кристенсен и Л. Кристенсен). При така структурирано изложение връзката на вокализацията на миналото причастие с тази на формата за минало време, а съответно и общият облик на отгласните типове остават напълно неизяснени. О. Хансен все пак констатира връзката на несричкотворното окончание за минало причастие с наличието на съгласната [ǰ] (/d/, <d>) в края на основата – отново подобно на Т. Лунскер-Нилсен и Ф. Холмс – но без да твърди, че при такива основи краткото окончание преобладава.

В граматиката на Е. Хансен и Л. Хелтофт (Hansen og Heltoft 2011, 654 – 659) силните глаголи са класифицирани първо според отсъствието или наличието на отгласно редуване, на второ място според това дали гласната в миналото причастие съвпада с тази в сегашно време, съвпада с тази в минало време или е специфична само за миналото причастие (отчасти подобно на класификацията в някои от шведските теоретични граматики, а също и при О. Хансен и Р. Сола Кристенсен и Л. Кристенсен), а на трето – според наличието на несричкотворно или сричкотворно окончание за минало причастие. В рамките на всеки от подтиповете глаголите са подредени според конкретните гласни, участващи в редуването, така че е налице класификация и според този критерий, която

обаче остава негласна. Не се прави никакъв опит да се определят изрично фактори, които определят или позволяват донякъде да се предвиди принадлежността на даден силен глагол към някой от идентифицираните модели на спрежение. На стр. 662 – 663 се прави отделна класификация според историческата принадлежност на глагола по същество към един от седемте прагермански отгласни класа, като изричната цел е само да се демонстрира степента на отдалеченост на системата от стародатската.

Като цяло можем да направим извода, че и за датския език, както за норвежкия, третирането на спрежението като сравнително непредвидимо в повечето практически пособия отговаря и на сравнително слабата застъпеност на обобщенията за морфологични закономерности или тенденции в теоретичните трудове.

След като беше демонстрирана разликата между третирането на силните глаголи в пособията по трите скандинавски езика, естествено възниква въпросът на какво може да се дължи тя. Най-естественото обяснение е несъмнено, че силното спрежение в датския и норвежкия език създава впечатление за по-малка регулярност и предсказуемост в сравнение с шведския език, в резултат на което изтъкването на тенденциите в тях обикновено се смята за по-малко целесъобразно в лингводидактиката, а и присъства в по-малка степен в теоретичните описания. Ограниченото място тук позволява само да се набележат някои обяснения, които са уточнени, допълнени и емпирично обосновани посредством квантитативния анализ, представен другаде (Naydenov 2022).

В гореспоменатото изследване се стига до извода, че броят на глаголите, чието спрежение може да се предскаже въз основа на определена закономерност, действително е малко по-голям в шведски, отколкото в норвежки, а още повече – отколкото в датски, но най-значителната разлика между езиците е в степента на концентрация на глаголите с предвидимо спрежение в рамките на многочислени и еднородни типове. Средната численост на глаголите в групите, следващи даден предвидим модел, е около два пъти по-голяма в шведски. Шведският език запазва рефлексите на първите три прагермански класа в сравнително монолитен и предсказуем вид, докато тези на останалите са много слабо представени; напротив, а в датския и норвежкия език повечето исторически класове се разделят на няколко подтипа вследствие на звукови и аналогични промени, а същевременно в по-голяма степен се запазват и някои от другите класове извън първите три. Въпреки че разпределението на глаголите между подтипове в датски и норвежки е до голяма степен предвидимо, по-голямото еднообразие в шведското силно спрежение вероятно означава, че всеки един модел се затвърждава в съзнанието на учещите езика

по-често от повече конкретни примери и съответно е по-осезаем и по-лесен за усвояване. Честотата има важно значение при усвояването на даден език както като чужд (Kartal and Sarigul 2017), така и като роден (Stoll 2015).

Така в рамките на класове I и II в шведски виждаме съответно само отгласните редувания *i – e – i* (*skriva – skrev – skrivit* ‘пиша’) и *y/u – ö – u* (*krypa – kröp – krupit* ‘пълзя’), докато в другите два езика първият клас се разделя на подтиповете *i – e – e* (*skrive – skrev – skrevet* ‘пиша’) и *i – e – i* (дат. *bide – bed – bidt* и норв. *bite – bet – bitt* ‘хапя’), а вторият – на *y – ø – ø* (дат. *krybe – krøb – krøbet* и норв. *krype – krøp – krøpet* ‘пълзя’), *y – ø – y* (дат. *flyde – flød – flydt* и норв. *flyte – fløt – flytt* ‘тека’) и срещания в малък брой често срещани глаголи *y – ø – u* (дат. *bryde – brød – brudt* и норв. *bryte – brøt – brutt* ‘чупя’). В шведски причастното окончание по правило е *-it*, а малкото глаголи със съкратено окончание *-t* или *-tt* могат да се разглеждат като изключения и са най-вече глаголи със сегашна основа на ударена гласна и съответно с минало причастие с окончание *-tt* като *be* ‘моля’. Напротив, в датски и норвежки редица от класовете редом с вариантите с типичния „силен“ аломорф *-et* имат и силно застъпени разновидности с аломорфа *-t* в датски и *-t* или *-d* в норвежки, както личи от горните примери. Въпреки че и изборът на аломорф, и свързаният с него подтип на отгласа до известна степен са предвидими въз основа на наличието на дентална съгласна (най-вече *d* или *t*) в края на основата, това прави броя на моделите по-голям, правилото за предвиждане на спрежението по-сложно и по-трудно за интуитивно усвояване, а възможностите за изключения – по-многобройни.

Още една твърде съществена разлика е фактът, че докато основите с кратка гласна *i* на шведски регулярно се отнасят към модела на прагерманския клас III *i – a – u* (*dricka – drack – druckit* ‘пия’), в другите два езика с него (*i/e/æ – a – u*) се конкурира моделът с връщане към сегашната основа *i/e/æ – a – i/e/æ*, формално запазващ рефлексите на прагерманския клас V, но понякога и подсилен от присъединяването на други глаголи с частично „слабо“ спрежение. Така на глагол като шв. *dricka – drack – druckit* ‘пия’ и *sitta – satt – suttit* ‘седя’ може да съответства не само глагол като дат. *drikke – drak – drukket* и норв. *drikke – drakk – drukket*, но и такъв като дат. *sidde – sad – siddet* и норв. *sitte – satt – sittet* ‘седя’. На други шведски глаголи от същия тип, напр. *spricka* ‘пукам се’, съответстват датски и норвежки основи с *-æ-* или *-e-*, дат. *sprække – sprak – sprukket* и норв. *sprekke – sprakk – sprukket* ‘пукам се’, но при същите гласни в основите е силно представено и спрежение с връщане към сегашната (инфинитивната) основа, особено в норвежки – напр. норв. *knekke – knakk – knekket* ‘троша се’.

Както стана ясно, разликите между избраните лингводидактични подходи и начини за изложение на езиковите факти в разглежданите пособия до голяма степен отразяват обективната специфика на морфологията на преподаваните езици. Въпреки това смятам, че изтъкването на най-често срещаните модели на спрежение на силните глаголи не е напълно безполезно и при обучението по датски и норвежки. От изложението пролича и наличието на редица обобщения, които потенциално биха могли да бъдат посочени, но въпреки това често отсъстват от пособията. Ползата от тяхното отбелязване може да зависи от индивидуалните особености на учещия и неговия подход към усвояването на езика, но важи в особена степен в случаите, когато той вече владее шведски език и съответно е запознат с присъщите му отгласни модели. В такива случаи може да бъде целесъобразно да се отбележат специално и систематичните или спорадични отлики от тях.

БИБЛИОГРАФИЯ/REFERENCES

Bostrup, Lisa og Georgi Iliev. 2009. *Aktivt dansk: Grammatik og ordlister på bulgarsk*. Vanløse: Bostrup.

Bostrup, Lisa. 1998. *Aktivt dansk : En begynderbog i dansk for udenlandske studerende*. København: Akademisk.

Bredsdorff, Elias. 1958. *Danish: An Elementary Grammar and Reader*. Cambridge: University Press.

Danbolt Simons, Margaretha. 1997. *Norwegian*. Teach yourself books. Reading: Hodder Headline Plc.

Ellingsen, Elisabeth og Kirsti Mac Donald. 2012. *På vei*. Oslo: Cappelen.

Faarlund, Jan Terje, Svein Lie og Kjell Ivar Vannebo. 1997. *Norsk referansegrammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Fischer-Hansen, Barbara og Ann Kledal. 2010. *Grammatikken: håndbog i dansk grammatik for udlændinge*. 4. udgave, 3. oplag. Herning: Special-pædagogisk forlag.

Golden, Anne, Kirsti Mac Donald og Else Ryen. 2001. *Norsk som fremmedspråk. Grammatikk*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hagen, Jon-Erik. 2004. *Norsk grammatikk for andrespråklærere*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Hansen, Aage. 1967. *Moderne dansk*. Bd. 3. København: Grafisk forlag.

Hansen, Erik og Lars Heltoft. 2011. *Grammatik over det Danske Sprog. Bind 2*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Jones, Walton Glyn, and Kirsten Gade. 1997. *Danish: A Grammar*. Haslev: Gyldendal.

Kapsazova, Sonya. 1996. *Dansk for begyndere / Datski ezik za nachinaeshti*. Sofia: Zvezdan. [Капсъзова, Соня. 1996. *Dansk for begyndere / Датски език за начинаещи*. София: Звездан.]

- Kartal, Galip, and Ece Sarigul. 2017. Frequency effects in second language acquisition: An annotated survey. *Journal of Education and Training Studies* 5(6), 1 – 8.
- Lønn, Cecilie. 2011. *Nå begynner vi!* Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Lundskær-Nielsen, Tom, Philip Holmes. 1995. *Danish: A Comprehensive Grammar*. London and New York: Routledge.
- Mac Donald, Kirsti. 1999. *Grammatikk i praksis. Hefte A og B*. Oslo: Cappelen Damm.
- Madsen, John. 2008. *Danish Grammar*. <https://web.archive.org/web/20080114002540/http://hjem.tele2adsl.dk/johnmadsen/Danish/danish.html> (Accessed November 4, 2021)
- Manne, Gerd og Gölin Kaurin Nilsen. 2003. *Ny i Norge*. Oslo: Fag og kultur.
- Naydenov, Vladimir. 2021. “Nyakoi nablyudenia varhu predstavyaneto na sprezhnieto na silnite glagoli v uchebni posobia, posveteni na trite kontinentalni skandinavski ezika. Chast I – shvedski ezik.” *Germanistika i skandinavistika* I, 3 – 43. [Найденов, Владимир. 2021. Някои наблюдения върху представянето на спрежението на силните глаголи в учебни пособия, посветени на трите континентални скандинавски езика. Част I – шведски език. *Германистика и скандинавистика* I, 3 – 43.]
- Naydenov, Vladimir. 2022. “Pravila i izklyuchenia vav formoobrazuvaneto na silnite glagoli v kontinentalnite skandinavski ezitsi.” V *Sedemnaideseta konferentsia na nehabilitiranite prepodavateli i doktoranti ot Fakulteta po klasicheski i novi filologii, sast. Madlen Danova*. Sofia: Universitetsko izdatelstvo “Sv. Kliment Ohridski”. [Найденов, Владимир. 2022. „Правила и изключения във формообразуването на силните глаголи в континенталните скандинавски езици.“ В *Седемнадесета конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти от Факултета по класически и нови филологии, съст. Мадлен Данова*. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“.]
- Planck, Christian. 1999. *Dansk Grammatik med øvelser*. Viborg: Paludan.
- Stoll, Sabine. 2015. “Inflectional Morphology in Language Acquisition.” In *The Oxford Handbook of Inflection*, edited by Matthew Baerman, 351 – 374. Oxford: Oxford University Press.
- Strandskogen, Åse-Berit og Rolf Strandskogen. 2000. *Norsk for utlendinger 1*. Oslo: Gyldendal.
- Thorborg, Lisbet, og Mayanna J. Riis. 2010. *På vej til dansk. Trin for trin*. 2. udgave. Danmark: Synope.
- Vinje, Finn-Erik. 2005. *Norsk grammatikk: det språklige byggverket*. Oslo: Kunnskapsforlaget.
- Zola Christensen, Robert, og Lisa Christensen. 2006. *Dansk Grammatik*. Odense: Syddansk universitetsforlag.

✉ **Senior Asst. Prof. Vladimir Naydenov, PhD**

Department of German and Scandinavian Studies

Faculty of Classical and Modern Languages

Sofia University St. Kliment Ohridski

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, BULGARIA

E-mail: vladimircn@uni-sofia.bg